

Memo gedeputeerde

Onderwerp

Biologische landbouwbedrijven in Noord-Brabant en factoren om te komen tot een biologische bedrijfsvoering

Aan

Provinciale Staten

Bijlagen

Datum

19 december 2016

Van

A.M. Spierings

Telefoon

-

Aanleiding

Graag informeer ik u over mijn toezeggingen van:

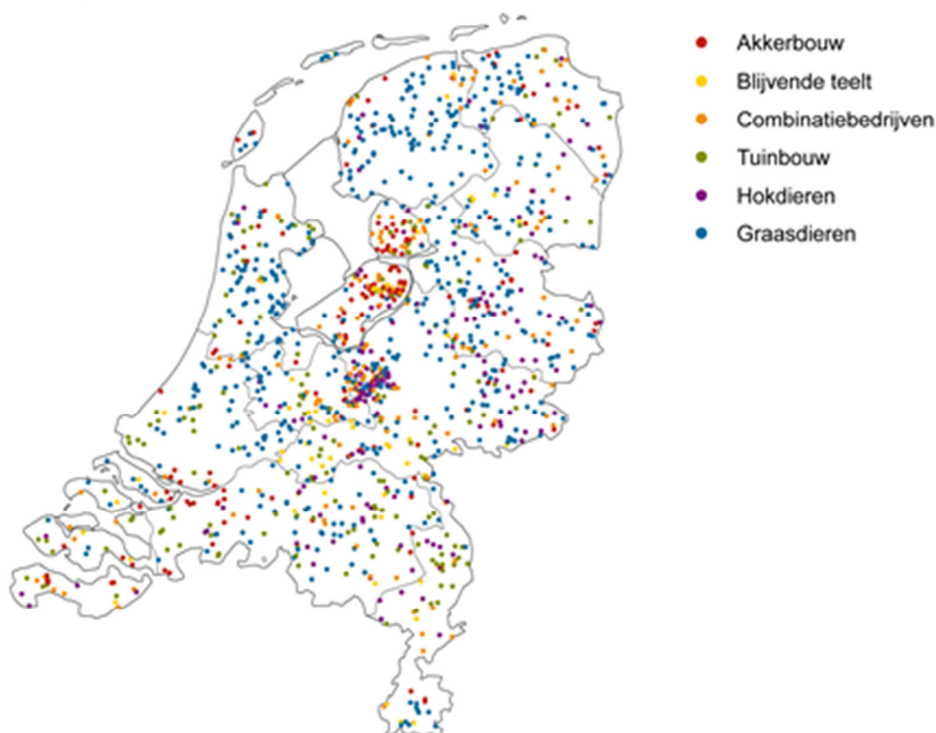
15-04-16 om te onderzoeken welke factoren van belang zijn om te komen tot een biologische bedrijfsvoering en PS over de uitkomsten te informeren en van;

11-11-16 om op een eenvoudige manier informatie ophalen over waar biologische landbouwbedrijven zich in Brabant bevinden en PS hierover informeren.

Biologische landbouwbedrijven in Brabant

Onderstaande [kaart](#) geeft de verspreiding van biologische landbouwbedrijven per deelsector in 2014. Dit is het meest recente overzicht voor zover bekend. Bedrijven met alleen handel en verwerking van biologische producten staan er niet bij.

Biologische land- en tuinbouwbedrijven naar hoofdbedrijfstype, 2014

Bron: CBS.

CBS/mel15
www.clo.nl/nl001114

De productie en verwerking van biologische producten is wettelijk vastgelegd en gecontroleerd door [SKAL](#) via de EKO-licentie en internationaal als biologisch verhandelbaar. De biologische landbouw onderscheidt zich van de gangbare landbouw door de wijze waarmee men omgaat met de natuurlijke omgeving. Deze intenties vinden hun weerslag in een aantal principiële regels voor de productie en verwerking. De meest bekende regels zijn géén gebruik van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen, aandacht voor het sluiten van kringlopen, specifieke huisvestingsnormen voor dieren en géén gebruik van genetisch gemanipuleerde organismen.

Volgens het [trendrapport van Bionext](#) (de brancheorganisatie voor de biologische landbouw, handel en verwerkers) kende Nederland eind juni 2016 in totaal 1.658 biologische landbouwbedrijven waarvan 180 in Noord-Brabant. Deze bedrijven hebben een oppervlak van 60.072 ha in Nederland waarvan 6.408 ha in Noord-Brabant. Uitgedrukt in percentages van het totale landbouwoppervlak is dat 3,1% resp. 2,5%.

Het aantal biologische landbouwbedrijven in Nederland is sinds 1998 gestegen van 835 naar 1.658 medio 2016 (terwijl het aantal gangbare landbouwbedrijven gestaag afneemt). Voor Brabant is dat van circa 80 naar 180 bedrijven. In die periode is in Nederland het biologische areaal gestegen van 22.268 ha naar 60.072 ha en voor Brabant is dat van circa 1.600 ha naar 6.408 ha.

De grootste groei van de biologische landbouw in Nederland, qua aantal landbouwbedrijven en hectares, vond plaats in de periode 1998 - 2002 en in mindere mate in de periode 2010 – 2012. In de overige periodes vlakke de groei af of was er zelfs sprake van een lichte daling. Volgens de [Rabobank](#) nam in 2016 het aantal omschakelaars beduidend toe door de aantrekkende marktvraag, vooral bij melkveehouders.

Provinciale instrumenten

Marktkansen voor biologische landbouw

De markt voor biologische producten trekt sterk aan, maar de groei van de biologische landbouwsector in Brabant en in geheel Nederland blijven daarbij achter. Daardoor importeren inkopers (supermarkten) in toenemende mate om aan de groeiende binnenlandse consumentenvraag te voldoen. Ons eigen platteland en onze Brabantse agrofoodsector profiteren daardoor nog weinig van deze stijgende vraag naar duurzaam voedsel. Ook onze exportpositie voor biologisch zal hierdoor onder druk staan omdat de groei in biologisch in omringende landen groter is waardoor buitenlandse importeurs Nederland links kunnen laten liggen.

De productiecapaciteit van de biologische landbouw kan op twee manieren groeien:

- door omschakeling van gangbare landbouwers;
- door uitbreiding van bestaande biologische landbouwers.

Beide sporen zijn relevant en zijn onder de loep genomen. De knelpunten en kansen zijn deels verschillend per deelsector en daarmee de mogelijke rol van de provincie.

Drempels voor omschakeling en uitbreiding

De drempel voor gangbare landbouwers ten behoeve van omschakeling ligt hoog. Dit ondanks dat de rendementen in de verschillende biologische deelsectoren vaak beter zijn in vergelijking met de gangbare evenknie. Hieronder staan de belangrijkste knelpunten (bronnen: [LEI-studie](#) eind 2015 en contacten met de sector) en onder het navolgende kopje staan per knelpunt de oplossingsrichtingen en een eventuele provinciale rol erin.

De knelpunten zijn:

1. Negatief imago en beperkte kennis van gangbare agrariërs over de biologische productiemethode en de bijbehorende regelgeving;
2. Onbekendheid met de nieuwe afnemers en leveranciers, dat vooral geldt voor de plantaardige sectoren die meerdere gewassen afzetten;
3. Tekort aan grond omdat biologische productie meer grondgebonden is, meer grond nodig heeft en grond pas na 2 a 3 jaar biologisch is gecertificeerd;
4. Financiering voor aanpassing en/of vernieuwing van gebouwen en materieel;
5. Inkomensdaling in de omschakelperiode van 2-3 jaar dat volgens de biologische wijze wordt gewerkt maar de producten nog als gangbaar worden vermarkt;
6. Beperkt zicht op de lange termijnperspectieven van de markt;
7. Beperkte beschikbaarheid van biologisch voer, mest en diverse andere input die specifiek zijn voor biologische landbouw;
8. Regelgeving die (onbedoeld) geen rekening houdt met de specifieke kenmerken van de biologische sector.

Onderdelen 3,6,7 en 8 gelden ook voor bestaande biologische landbouwers die willen uitbreiden.

Kansen en provinciale instrumenten

Hieronder staat per knelpunt welke rol de overheid en m.n. de provincie hierin zou kunnen vervullen of al vervult.

Ad 1. Imago en kennis: Stimuleren van kennisuitwisseling over biologische landbouw voor gangbare landbouwers, zoals door informatiebijeenkomsten en

via andere media. De provincie kan dit faciliteren samen met het bedrijfsleven dat daarin een belang heeft.

De provincie heeft afgelopen zomer drie informatiebijeenkomsten biologische landbouw laten organiseren voor gangbare agrariërs: twee voor de melkveesector en één voor de plantaardige teelten (de vleessector organiseert dit zelf al). Ondanks een goede aankondiging van de bijeenkomsten was de deelname met 12 agrariërs erg bescheiden. Het betrof ondernemers die al serieus overwogen om te schakelen of zich al aangemeld hadden om te schakelen, cq melkveehouders (zie ook onder ad 2).

Om meer gangbare agrariërs te interesseren voor biologisch is een beter imago van deze sector nodig. Daarvoor is het belangrijk dat biologisch meer positieve aandacht krijgt in bijeenkomsten en media waarvan gangbare agrariërs gebruik maken. Daarvoor biedt de provincie vooroplopende biologische ondernemers regelmatig een podium met de agrofoodpluim (Biotrio, Oirschot Organics), bij bijeenkomsten en evenementen waarbij provincie betrokken is zoals de DDW, Dutch Agrifood Week en [LIB](#) (samenwerkingsverband met de ZLTO om innovaties in de landbouw te bevorderen).

Ad 2. Onbekendheid omschakelproces: Dit is te ondervangen door het ondersteunen van begeleidingsgroepen voor omschakelaars zodat deze ondernemers aan het eind van de omschakelperiode daadwerkelijk en met succes een biologisch bedrijf voeren. In dit traject worden ondernemers geïnformeerd en in contact gebracht met het nieuwe netwerk van afnemers, leveranciers, financiers, etc.

In het kielzog van de onder ad 1 genoemde informatiebijeenkomsten is in Brabant is al een groep van 15 omschakelende melkveehouders gestart, die met steun van de provincie in hun omschakelperiode van 2 jaar worden begeleid in het complexe en ingrijpende omschakelproces van hun bedrijf. Zodra er behoefte is aan meer van dergelijke begeleidingsgroepen, zoals in de plantaardige teelten, worden die ook ondersteund. Dit wordt in de gaten gehouden door het contact met de sector, voorlichters en de Brabantse vakgroep biologische landbouw van de ZLTO.

Ad 3. Beschikbaarheid van grond:

A. Dit stimuleert de provincie door uitgifte van pachtgronden in samenwerking met het GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant). Deze gronden zijn voor een bepaald doel aangekocht, zoals voor de aanleg van infrastructuur en natuurrealisatie. In afwachting hiervan worden deze percelen verpacht. Deze verpachting is per definitie van korte duur.

De uitgifte van deze pachtgronden is in 2016 gewijzigd op initiatief van het Groen Ontwikkelfonds Brabant. Bij de gunning van gronden was dit jaar niet

alleen de prijs bepalend wie welke gronden kreeg toegewezen, maar werd ook meegewogen of de pachter inspanningen levert met betrekking tot waterbeheer, bodemkwaliteit en biodiversiteit. Dit systeem van toewijzing op basis van duurzaamheids-certificaten (waaronder SKAL) is ontwikkeld door de WUR. De eerste resultaten zijn hoopgevend. Er zijn 207 gronden gegund (975 ha) waarvan 15 aan biologische bedrijven, ofwel 7% van het totaal. Dit is 3% hoger dan de 4% biologische bedrijven bij de inschrijvingen (32 van de 799) zodat de biologische sector hiervan heeft kunnen profiteren. Het aandeel van alle duurzaamheids-certificaten (zoals Milieukeur, Weidemelk, Beter Leven en Maatlat Duurzame Veehouderij) was bij de inschrijvingen 48% en bij de gunningen 65%.

Dat biologische bedrijven in absolute zin minder profiteren van deze regeling dan bedrijven met andere vormen van duurzaamheid komt door het klein aantal biologische bedrijven in Brabant. Bovendien speelt voor de biologische sector dat de pachtperiode van één jaar (met kans op verlenging) onaantrekkelijk is vanwege de omschakelperiode van 2-3 jaar. We zullen het GOB vragen te onderzoeken of de biologische sector meer zekerheid kan worden geboden door een voorkeursbehandeling bij hernieuwde toedeling van de grond als de biologische boer deze al in pacht heeft. Dit draagt niet alleen bij aan de beschikbaarheid van grond voor de biologische landbouw maar ook aan de doelen voor natuurrealisatie. Dit laatste omdat de gronden in biologisch beheer (zoals meer organische stof en verbod op chemische bestrijdingsmiddelen) beter aansluiten op de voorwaarden voor natuurontwikkeling.

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant heeft de ambitie om deze wijze van verpachten het komend jaar pro-actief onder de aandacht te brengen van andere publieke partijen (gemeenten en waterschappen) en private grondbezitters. Doel hierbij is om ook hen te bewegen om duurzaamheid mee te laten wegen bij de verpachting.

B. Het Ondernemend Natuurnetwerk Brabant (ONNB), waarbij grond kan worden afgewaardeerd voor natuurbeheer, past uitstekend bij de bedrijfsvoering van biologische landbouwers. Biologische landbouwers voldoen namelijk makkelijker aan de voorwaarden van deze regeling, zoals geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. De vrijkomende financiële middelen bij afwaardering (50% van de marktwaarde) kunnen worden ingezet voor de aankoop van nieuwe grond terwijl de afgewaardeerde grond nog extensief gebruikt kan worden. Aansluitend hierop ondersteunt de provincie i.s.m. LIB een agroforestry project met de ontwikkeling van productiebossen (kastanjes) bij een groep van 5 voorlopende (biologische) landbouwers.

Een dilemma bij het ONNB is dat de ondernemers die dit concept willen toepassen niet altijd grondbezit hebben binnen het NNB. Om de kansen van het ONNB voor onder andere biologische boeren te vergroten:

1. Wordt flexibeler omgegaan met de grenzen van het NNB. Op deze wijze kunnen initiatiefnemers, die net buiten het NNB liggen en willen meedoen, in aanmerking komen voor de deze regeling.
2. Start het GOB begin januari met een pilot van ongeveer 50 hectare waarbij deze gronden worden aangeboden voor het realiseren van het ONNB. Duurzame (biologische) ondernemers worden hierbij uitgedaagd om met plannen te komen, waarbij de kwaliteit van de plannen centraal staat (zowel qua realisatie van natuurwaarden als volhoudbaar verdienmodel). Hiermee hoop het GOB duurzame ondernemers, van binnen en buiten de sector, te selecteren. Indien deze pilot succesvol is kan worden besloten om vaker via een gerichte grondstrategie het ONNB te realiseren in plaats van via het subsidiespoor (waarbij een zittende boer voor de eigen grond subsidie kan aanvragen voor afwaardering).

Ad 4. Financiering: dit is vooral een zaak voor banken en is gekoppeld aan punten 5 en 6 en in mindere mate ook aan 2.

Ad 5. Tijdelijke inkomensdaling in omschakelperiode: Hiervoor heeft het ministerie van EZ (Van Dam) met ingang van 1 januari 2017 een [garantregeling](#) ingesteld.

Ad 6. Onzekerheid marktperspectief: Door de relatief kleine omvang van de biologische sector is de balans tussen vraag en aanbod nog fragiel en daarmee de vooruitzichten op de lange termijn in de markt. Door de groei van de sector zal dit knelpunt geleidelijk afnemen. Bovendien zal naarmate de productiestromen groter worden, het nu nog relatief grote aandeel van de logistieke kosten in de consumentenprijzen afnemen en daarmee het prijsverschil tussen biologisch en gangbaar, ergo de drempel voor consumenten om biologisch te consumeren. Op dit vlak ondersteunde de provincie in het kader van LIB de afgelopen 2 jaar 11 projectmatige initiatieven. Initiatieven die veelal gericht zijn op nieuwe marktconcepten, producten en marketing (zie opsomming onder *Tot slot*).

Ad 7. Beschikbaarheid specifieke input voor biologisch: Ook hier geldt dat de voorkomende tekorten aan biologisch voer, mest en andere input die specifiek zijn voor biologische landbouw geleidelijk afnemen naarmate de sector qua omvang toeneemt. In LIB-verband wordt een project gesteund om de voedingswaarde van regionaal biologisch veevoer te verbeteren.

Ad 8. Regelgeving: Knellende regelgeving waarbij (onbedoeld) geen rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van de biologische sector is bij onze provincie niet gevonden. Voor wat betreft de Nationale en EU regelgeving ligt de bal bij de biologische sector en de organisaties die haar vertegenwoordigen zoals Bionext.

Tot slot

In de periode 2000 – 2011 kende de provincie een specifieke aanpak voor biologische landbouw met een geoormerkt budget dat grotendeels in LIB-verband werd uitgevoerd. Noord-Brabant kende in de periode 2000 – 2012 een fors bovengemiddelde groei. In het voorjaar van 2011 hebben uw Staten in het kader van de kerntakendiscussie besloten om deze aanpak niet meer te continueren. De biologische productiesector en agrofoodketen hadden zich voldoende ontwikkeld om haar voorlopers-rol in de verduurzaming van de landbouw en agrofood-sector zelfstandig te vervullen. Daarmee werd aangesloten op de beëindiging van het specifieke rijksbeleid voor stimulering van de biologische landbouw.

In het kader van de UBA stimuleert de provincie de biologische landbouw als integraal onderdeel van onze inspanningen voor de transitie naar een duurzamere agrofoodsector. Daarbij worden relatief veel ondernemers en initiatieven uit deze sector ondersteund in vergelijking tot het aandeel biologische bedrijven in de agrofood-sector. Dit omdat deze sector met haar ondernemers, qua innovatie en duurzaamheid, een voorlopers-functie vervult voor het beoogde transitieproces. Dit krijgt vooral vorm in LIB-verband met de volgende projecten voor de biologische landbouw in 2015 en 2016:

1. Laanboomkippen
2. Sunny Eggs (kippen en zonnepanelen)
3. Smaakmarkt Brabant (rassenproeven voor een betere smaak)
4. Minigroenten
5. Circulaire oesterzwammen
6. A2 melk (Oermelk)
7. Happels en Snappels (3e klasse fruit drogen voor gezonde snack)
8. De Nieuwe Rentmeester (nieuwe financieringsvormen biologische grond)
9. Natuurlijk Boeren Kleine Beerze
10. Biologische kringloopwijzer
11. Regionaal biologisch veevoer

De nrs 1 tot en met 7 zijn gericht op nieuwe marktconcepten, producten en marketing; nrs 8 en 9 op het verkrijgen van meer grond; nr 10 op verbeteren milieuprestaties; en nr 11 op betere toegankelijkheid van input.

Naast de genoemde instrumenten maak ik u attent op de subsidieregelingen die de provincie begin 2017 openstelt in het kader van POP3 (EU-plattelands-ontwikkelingsprogramma). Projectaanvragen gericht op de biologische sector zullen goede kansen maken voor ondersteuning. Dit omdat de regeling uitnodigt tot aanvragen die zijn gericht op bewezen marktconcepten waarbij meerdere duurzaamheidsthema's zijn geïntegreerd, zoals bij biologisch.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd op dit specifieke onderwerp. Zoals u kunt lezen in de UBA, wordt er ook gewerkt aan een vergelijkend onderzoek naar de verschillende vormen van duurzaamheid in landbouw zoals de biologische landbouw. U ontvangt daarover uiterlijk in februari 2017 een statenmededeling.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Anne-Marie Spierings